

NÉMETH ZOLTÁN

AZ ÉN VÁROSOM – VARSÓ

Varsónak nem szabadna léteznie. A második világháború pusztításai nyomán a város megszűnt. Az első pusztítást akkor szenvedte el, amikor 1939-ben elfoglalta a német hadsereg. 1943-ban a varsói gettólázadás leverése alatt a náciak kis és nagy gettó területén található összes épületet fokozatosan porig rombolták. Az 1944-es varsói felkelés leverése után a németek terv szerint haladva, a legértékesebb, legrégebb házaktól kezdve fokozatosan lőtték szét, robbantották fel a történelmi városközpontot. A szovjet hadsereg a Visztula másik partján hetekig tétlenül állva nézte végig a pusztítást. Bevonulásuk során már egy halott, lakatlan, szétporlott, kísérteties helyet foglaltak el. A maradék néhány százezer lakost ekkorra a németek koncentrációs táborokba hurcolták szét. Azt a néhány épületet, amely esetleg még menthető lett volna, az ötvenes években az orosz főépítész tervei nyomán rombolták le.

Varsóban sétálva nem lehet nem gondolni arra a több száz, több ezer, több tízezer halottra, akiknek a teste, szenvedése ott lapul a föld alatt. Talán azért közezik le olyan kemény betonból Varsó utcáit, hogy ne súlygyedjünk le a puha, szétomló halottak közé. A város mai szintje némely helyen másfél méterrel az eredeti fölött húzódik, ugyanis képtelenség volt elhordani az irtózatosságyú romot. Ezért épült néhány új bérház dombokra, de ezek a dombok óriási temetők. A varsói gettó lerombolt falának nyomai pedig beleégtek a város földjébe. Ennyi szenvedést ember nem bír el, amennyi itt minden négyzetméterre jutott. Az éhen halt kisbabáját eszelősen, előre-hátra ringató csontsovány nő, ahogy napokig ül az utca kövén. A félmeztelen gyerekek, akikről lerongyolódott a ruha, és csillogó szemükbe már beaköltözött a halál. Az utca

két oldalán temetetlenül fekvő merev holttestek.

A városban német halálosztatok cirkáltak. Voltak napok, amikor szabad kezet kaptak a gyilkolásra, az utcán gyanútlan emberekre lőttek, lakásajtókat törtek be, és kiirtották a bent tartózkodó családot. A belvárosban egymást érik a táblák: ezen a helyen százharminc lengyelt öltek meg a náciak, ezen a helyen ötszázötven lengyelt öltek meg, ezen a helyen háromszázötven lengyelt öltek meg. Nemcsak házak, egész utcák tűntek el. Robert Capa 1948 októberében készített fényképén a megdőböntő semmit látjuk. A belváros egy részét festmények, fotók és filmfelvételek felhasználásával az 1950-es években rekonstruálták. Más részét Sztálin-barokk stílusban építették újjá. Ennek leglátványosabb épülete a gyűlölt Palac, a szovjet-orosz kolonializáció jelképe, amely a mordori Sauron álmod nem ismerő szemeként uralkodik a városon. Michel Foucault, a 20. század meghatározó francia filozófusa és irodalomtudósa 1957–58-ban nem messze az akkor még homokfehér palotától lakott – egyes források szerint híres hatalomelméletét ez az épület ihlette. De a város legnagyobb része jellegtelen, a hetvenes évek szocialista realizmusának ötlettelen, depressziós betonépületeiből áll. Újabban hipermodern felhőkarcoló-negyed épült fel, amelyek a Palacot bástyázzák körül. Elrejtik a világot, vagy legalábbis a város szemé elől. Repülőgépen utazom, mellettem turisták beszélgetnek, spanyol és angol lány. Varsó rém randa város. Alig van belvárosa, nincsenek régi épületei, Budapest belvárosa például sokkal nagyobb és több a szép, régi ház. Budapest jobb hely. Szébb város. Ha az európai fővárosokat nézzük, Varsó a legromdább. Nincs igazuk.

Megvalósult
a Magyar Kormány
támogatásával

MINISZTERELNÖKSÉG
NEMZETPOLITIKAI ÁLLAMTITKÁRSÁG

BETHLEN GÁBOR
Alap